

## پاسخنامه مدارس شهرستانها

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

## تستی

۱. چرا آیه شریفه «إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ...» بین آیات مربوط به منافقان آمده است؟ ج ۷۳

ا. تا دلالت کند که این افراد مستحق انفاقند و لو منافق باشند  ب. تا معلوم شود که منافقان انفاق نمی‌کنند

ج. تا بفهماند که منافقان مستحق انفاق نیستند  د. برای این که بفهماند منافقان فقط ادعای انفاق می‌کنند

۲. منظور از «مَنْ حَارَبَ اللَّهَ» در آیه شریفه «وَارِضَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ» کیست؟ ا ۹۵

ا. ابو عامر، پدر حنظله غسیل الملائکه  ب. غنم بن عوف، رئیس قبیله

ج. عبد الله بن ابی سلول، سرکرده منافقان  د. هلال بن امیه از سران بنی امیه

۳. آیه شریفه «لَا يَرْجُوا فِيكُمْ إِلَّا لِأُولَٰذِمَّتِهِ» به چه معناست؟ ب ۴۸

ا. هیچ قسم و پیمانی را با شما مراعات نخواهند کرد

ب. هیچ‌گونه خویشاوندی و عهد و پیمانی را، میان شما مراعات نمی‌کنند

ج. هیچ عهدی را و هیچ پیمانی در میان شما باقی نخواهند گذاشت

د. هیچ نوع قسم و پیمانی را با شما نخواهند بست

۴. «قاصداً» در آیه شریفه «لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا» به چه معناست؟ ا ۶۶

ا. وسطاً مقارباً  ب. مقصوداً فيه متاع الدنيا  ج. سهلاً بلا مشقة  د. دُعوا فيه الي الغنائم

## تشریحی

۱. در آیه شریفه «إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً»، (توبه/۲۸) «عَيْلَةً» به چه معناست؟ مسلمانان از چه چیزی

ترس داشتند؟ ۵۷

**عَيْلَةً: یعنی فقر، مسلمانان از این می‌ترسیدند که به خاطر منع مشرکان از حج، کسب و کار و تجارت آنان از رونق بیفتد و گرفتار فقر شوند.**

۲. «نَسِيءٌ» در آیه شریفه «إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ...» (توبه/۳۷) به چه معناست و شأن نزول آیه را بنویسید. ۶۳

۱. «نَسِيءٌ» به معنی تأخیر انداختن احترام یک ماه به ماه دیگر است.

شأن نزول آیه این است که کفار در گرماگرم جنگ، وقتی به ماه‌های حرام بر می‌خوردند، برای آنکه جنگ را متوقف نکنند، می‌گفتند: «ادامه

می‌دهیم و به جای این ماه، در ماه دیگری آتش بس اعلام می‌کنیم.»

۳. شأن نزول شریفه «وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِّي وَلَا تَنْتَهِنِي» را بنویسید. ۶۹ (توبه/۴۹)

گفته شده که شخصی به نام جد بن قیس گفت: «انصار می‌دانند که من علاقه شدیدی به زنان دارم، پس مرا به وسیله دختران زرد صورت

(یعنی زنان رومی) مفتون مساز و اجازه ترک جهاد بده. در مقابل، کمک مالی فراوانی خواهم نمود.»

\* لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأًا وَمَغَارَاتٍ أَوْ مَدَّخَلًا لَّوَلُوا إِلَيْهِ وَهُمْ يَكْتُمُونَ. (توبه/ ۵۷)

۴. آیه شریفه را توضیح دهید. ۷۲ ع ۱۵۲

آیه شریفه ناظر به این است که: منافقین بخاطر ترسی که دارند، اظهار اسلام می‌کنند. و اگر پناهگاهی و یا غارهایی در کوهها و یا مدخلی (یعنی راههای پنهانی که در زیر زمین واقع می‌شوند) را بیابند هر آینه به سوی آن حرکت می‌کنند. در حالی که آنان با سرعت و شتاب حرکت می‌کنند. «ملجأ» یعنی پناهگاه همچون قلعه‌های محکم و یا مانند آن؛ «مغارات» جمع مغاره، یعنی «غیران» بمعنای غارها و «یجتمعون» از جماع است به معنای حرکت شتابانه و شدید.

۵. آیه شریفه «وَهُمْ أَعْيُنَ النَّاسِ» (توبه/ ۷۴) مربوط به کدام حادثه است؟ توضیح دهید. ۸۱ آسان

هنگامی که پیامبر (صلی الله علیه و آله) از تبوک برمی‌گشت دوازده یا پانزده نفر از منافقان پیمان بستند که وقتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عقبه رسید او را از مرکبش به زیر اندازند، در حالی که عمار، افسار ناقه پیامبر (صلی الله علیه و آله) را گرفته بود و حذیفه از پشت سر حرکت می‌کرد. گویا حذیفه صدای پای شتران و برخورد شمشیرها را شنید و به صورت مرکبهای آنها زد و آنها را دور کرد.

۶. مراد از «مُخَلَّفُونَ» و «بِمَقْعَدِهِمْ» در آیه شریفه «فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ» (توبه/ ۸۱) چیست؟ آیه، مربوط به کدام غزوه است؟ ۶۲۱

«مُخَلَّفُونَ» کسانی هستند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) آنها را پشت سر خود جا گذاشت و به آنها اجازه جهاد نداد. مراد از «بِمَقْعَدِهِمْ» بازنشستگان از جنگ (به خاطر ترک جهاد) و آیه شریفه مربوط به «غزوه» تبوک است.

۷. در آیه شریفه «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ» (توبه/ ۱۰۰) منظور از مهاجران سابق و انصار کیانند؟ ۸۴

مهاجران سابق، کسانی هستند که به دو قبله نماز خوانده‌اند. طبق قولی دیگر، منظور مهاجرانی هستند که در بدر شرکت نمودند و انصار سابق، اهل بیعت عقبه اولی (که دوازده نفر بودند) و اهل بیعت عقبه دوم (که هفتاد نفر بودند) هستند و کسانی که وقتی مصعب بن عمیر وارد مدینه شد و به آنها قرآن آموخت، ایمان آوردند.

\* وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِنْ رَأَوْا كَثِيرًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا كَانُوا عَلَى الْكُفْرِ كَانُوا مُسْتَعِزِينَ. (توبه/ ۱۰۷)

۸. با توجه به آیه، اهداف سازندگان مسجد ضرار از ساختن این مسجد چه بود؟ ۹۴

۱. مغلوب کردن اصحاب مسجد قباء. ۲. تقویت کفر و نفاق. ۳. ایجاد فاصله بین مؤمنان. ۴. ایجاد پایگاه برای دشمن خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) (یعنی ابو عامر راهب)

\* وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ. (توبه/ ۱۲۲)

۹. آیه شریفه را به طور مختصر توضیح دهید. ۱۰۴

آیه شریفه بیانگر این است که: کوچ کردن همه از وطن برای آموختن فقه و دانش، نه صحیح است و نه ممکن. البته اگر ممکن بود و مفسده نداشت بر همه واجب بود. پس حال که بر همگان ممکن نیست، چرا از هر گروه بزرگی، جمع اندکی برای این منظور کوچ نکنند تا فقیه و دانای در دین گردند.

## پاسخنامه مدارس شهرستانها

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

## تستی

۱. کدام گزینه در مورد آیه شریفه «أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا» صحیح است؟ ا ۵۱
- ا. «أم» منقطعه و فی الهمزة معنی التوبیح
- ب. إن معنی «أم» التوقع
- ج. تكون «أم» للإستفهام الإنکاری
- د. أن مُحَقَّفة من المثقَّلة
۲. آیه شریفه «اتَّقِلُّمُ إِلَى الْأَرْضِ» به چه معناست؟ د ۶۴
- ا. ملتم إلى الإقامة بأرضكم ودياركم
- ب. أردتم الدنيا وتركتم الآخرة
- ج. ملتم إلى الدنيا وتركتم الآخرة
- د. ملتم إلى الدنيا ولذاتها، وكرهتم مشاق السفر
۳. منظور از «مَنْ حَارَبَ اللَّهَ» در آیه شریفه «وَإِذَا صَادَ الْمُنَّ حَارَبَ اللَّهَ» کیست؟ ا ۹۵
- ا. ابو عامر، پدر حنظله غسیل الملائکه
- ب. غنم بن عوف، رئیس قبیله
- ج. عبد الله بن ابی سلول، سرکرده منافقان
- د. هلال بن أمیه، از سران بنی امیه
۴. «مُؤْتَفِكَاتٍ» در آیه شریفه «وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ» اشاره به چیست؟ ا
- ا. شهرهای قوم لوط
- ب. قوم هود
- ج. قوم لوط
- د. غارهای قوم عاد

## تشریحی

«وَأَذَانُ مَنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ» ۴۴

۱. معنی «أَذَانُ» و علت مرفوع بودن کلمه «رَسُولُهُ» چیست؟ برای قرائت نصب آن چه توجیهی وجود دارد؟

أَذَانُ: به معنی اعلام است. رسول: مرفوع است برای این که عطف است بر ضمیر فاعلی در «بَرِيءٌ» یا عطف است بر محل «أَنْ» مکسوره و اسم آن. نصب آن یا به خاطر عطف بر اسم «أَنْ» است یا به خاطر اینکه مفعول معه است.

\* و قرأ علی (علیه السلام) هذه الآية «وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ...» يوم الجمل ثم قال (علیه السلام): "أما والله لقد عهد إلى رسول الله صلى الله عليه وآله و قال لى: "يا على لتقاتلن الفئة الناكثة و الفئة الباغية و الفئة المارقة" إنهم لا إيمان لهم" بفتح الهمزة و قرئ بالكسر أيضاً". ۵۰

۲. ا. تناسب آیه شریفه، با جنگ جمل چیست؟ ب. مراد از «فئات ثلاثة» چه گروه‌هایی است؟ عبارت «إنهم لا إيمان لهم» را بنابر هر دو قرائت معنا کنید.

ا. تناسب آیه شریفه فوق با جنگ جمل این است که در جنگ جمل کسانی با علی (علیه السلام) جنگ می‌کردند که اول بیعت کرده بودند ولی بعداً نقض بیعت کردند و آیه هم مربوط به نقض پیمان و بیعت است. ب. مراد از فئات ثلاثة، همان «ناکثین» و «مارقین» و «قاسطین» بودند. «ناکثین» همان گروهی بودند که نقض پیمان و بیعت کردند مثل طلحه و زبیر و امثال آنان. «مارقین» کسانی بودند که از دین بیرون رفتند مثل خوارج که روح خشکه مقدسی داشتند و «قاسطین» همان گروه متقلب و منافق بودند مثل معاویه و امثالش که می‌خواستند زمام حکومت را در دست گیرند. «لا ایمان لهم» اگر به فتح همزه قرائت شود یعنی «لا عهد لهم» یعنی حفظ عهد نمی‌کنند و بکسر الهمزه یعنی امان داده نمی‌شوند و یا اسلام و ایمان حقیقی ندارند.

\* «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ» «النَّجَسُ» مصدرٌ و معناه ذو نجس لأنَّ معهم الشرك الذي هو بمنزلة النَّجَسِ أو جُعِلوا كأنَّهم النجاسة بعينها مبالغةً فى وصفهم بها. ۵۷

۳. تفاوت دو تفسیر مذکور را همراه با ذکر نوع مجاز، بیان کنید.

در اول مجاز به تقدیر «ذو» است. در دوم استعاره است یعنی مبالغه بر آنها نجس اعلام شده است.

۴. ا. چگونه در آیه شریفه «إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا إِنَّهُنَّ إِذْ هُنَّ فِي الْعَارِ...» اخراج پیامبر (ص) را به کفار اسناد داده شده و

حال آنکه پیامبر (ص) خودش خارج شدند؟ ب. «إِذْ» در «إِذْ هُنَّ» چه محلی از اعراب دارد؟ چرا؟ ۶۵

ا. اسناد الإخراج إلى الكفار لأنهم حين هموا بإخراجه أذن الله له في الخروج عنهم فكأنهم أخرجوه. ب. نصب؛ چون بدل من «إِذْ أَخْرَجَهُ» که منصوب به

علم الظرفية است.

﴿وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُمْ بِمِنكُمْ وَلَا كَيْفَ قَوْمٌ يُفْرِقُونَ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأًا وَمَغَارَاتٍ أَوْ مَدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَحْجُونَ﴾

۵. ا. شأن نزول آیه شریفه را بیان کنید. ب. کلمه «مَدْخَلًا» چه صیغه‌ای است؟ واژه‌های «يُفْرِقُونَ» و «يَحْجُونَ» را معنی کنید. ۷۲

ا. آیه شریفه در شأن منافقینی نازل شده است که موضع ثابتی ندارند و چون مردمان ترسویی هستند به خاطر ترس تظاهر به اسلام می‌کنند

و به خاطر ضعف ایمان در شرایط بحرانی و خطرناک به پناهگاه‌های بزرگ و کوچک پناه می‌برند. ب. مَدْخَلًا: اسم مکان است از باب

افتعال. يُفْرِقُونَ: می‌ترسند. يَحْجُونَ: سراسیمه و با سرعت می‌روند همچون اسب تندرو.

\* «الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا» و محلّ الکاف رفع تقدیره: "أنتم مثل الذين من قبلكم"، أو نصب تقدیره: "فعلتم

مثل فعل الذين من قبلكم" «فَأَسْمَعْتُمْ بِحَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِحَلَاقِهِمْ وَخُضِعَ كَلِّذِي خَاضُوا» ای کالفوج الذي خاضوا، أو كالخوض

الذي خاضوا «أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ». ۷۸

۶. چرا مصنف «كَلِّذِي خَاضُوا» را به «الفوج الذي» یا «الخوض الذي» معنی می‌کند؟

برای اینکه الذي موصول مفرد است و صلة آن صیغه جمع است (خاضوا) برای تطابق بین صله و موصول کلمه فوج یا خوض مصدر را در

تقدیر گرفته است تا الذي صفت برای آن واقع شود و فوج مصدر هم، لفظ مفردی است که معنای آن جمع است.

\* «اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ» و «السبعون» جار فی

کلامهم مجری المثل للتکثیر. ۸۳

۷. ا. مصنف جمله «اسْتَغْفِرْ لَهُمْ» را چگونه تفسیر می‌کند؟ ب. عبارت «والسبعون...» را توضیح دهید.

ا. صیغه «استغفر» اگرچه به صورت امر است ولی به معنای خبر می‌باشد و همچنین متضمن معنای جمله شرطیه است. والمعنى: «لن يغفر

الله لهم استغفرت لهم أم لم تستغفر لهم». ب. عدد هفتاد دارای خصوصیتی نیست بلکه بر عدد زیاد (عدد مبالغی) دلالت می‌کند.

﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُّ بِكُمُ الدَّوَائِرَ \* عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

۸. ا. «أعراب» چه کسانی هستند؟ ب. مصنف جمله «يَتَرَبَّصُّ بِكُمُ الدَّوَائِرَ \* عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ» را چگونه تفسیر می‌کند؟

ا. مراد بادیه نشینان هستند نه عربها. ب. يَتَرَبَّصُّ: أى ينتظر، مشتاقانه انتظار می‌کشند وقوع حوادث تلخ را برای شما تا غلبه شما از بین برود

و آنها از پرداخت زکات راحت شوند. عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ: این جمله دعاست و نفرین یعنی حوادث تلخ بر خود آنها باد.

﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

۹. با توجه به عصمت و عدم صدور گناه از پیامبر (ص)، چگونه می‌توان پذیرش توبه او را از طرف خداوند - که در جمله «لَقَدْ تَابَ» آمده -

توجیه و تفسیر کرد؟ (دو جهت)

۱. به جهت تيمّن و تبرّك، و اینکه خبر قول توبه با نام پیامبر افتتاح شود. ۲. پیامبر اکرم سبب توبه مهاجرین و انصار بود زیرا وجود

حضرت واسطه فیض بود.



مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

معاونت آموزش

اداره امتحانات کتبی

بسمه تعالی

امتحانات ارتقای - شهریور ۱۳۹۰

پاسخنامه

تفسیر	موضوع :	۷	پایه :
۸	ساعت :	۹۰/۶/۱۵	تاریخ :

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

تستی:

۱. آیه شریفه «لا یرقبوا فیکم إلاّ ولا ذمّة» به چه معناست؟ ب ۴۵  
 ا. هیچ قسم و پیمانی را با شما مراعات نخواهند کرد  
 ب. هیچ‌گونه خویشاوندی و عهد و پیمانی را، میان شما مراعات نمی‌کنند ■  
 ج. هیچ عهدی را و هیچ پیمانی در میان شما باقی نخواهند گذاشت  
 د. هیچ نوع قسم و پیمانی را با شما نخواهند بست
۲. «قاصداً» در آیه شریفه «لو کان عرضاً قریباً وسفراً قاصداً» به چه معناست؟ ا ۶۶  
 ا. وسطاً مقارباً ■  
 ب. مقصوداً فیہ متاع الدنیا  
 ج. سهلاً بلا مشقّة  
 د. دُعوا فیہ الی الغنائم
۳. کدام گزینه درباره «استهزاءوا» در جمله «قل استهزاءوا» صحیح است؟ ا ۷۶  
 ا. وعید بلفظ الأمر ■  
 ب. استفهام توییحی  
 ج. امر بصیغه الاستفعال  
 د. فعل ماض بمعنی المستقبل
۴. کدام شخص، جزو «ثلاثة الذین خلفوا» نیست؟ ب ۱۰۲  
 ا. کعب بن مالک  
 ب. ابو عامر راهب ■  
 ج. هلال بن امیه  
 د. مرارة بن ربیع

تشریحی:

۱. منظور از «آیات خدا» و «بهای اندک» در آیه شریفه «اشترُوا بآیات الله ثمناً قليلاً» چیست؟ ۴۹  
 منظور از «آیات خدا»، قرآن و اسلام است و منظور از «بهای اندک» پیروی از هواهای نفسانی و شهوات است.
۲. «نجس» در آیه شریفه «إنّما المشرکون نجس»، به چه معناست؟ ۵۷  
 نجس مصدر است و معنای آن ذو نجس است (کسی که دارای ناپاکی است؛ به تقدیر مضاف)، زیرا همراه مشرکان شرکی است که به منزله نجاست است یا این که مشرکان به منزله عین نجاست فرض شده‌اند، از باب مبالغه در توصیف آنها به نجاست.
۳. مراد از «نسیء» در آیه شریفه «إنّما النسیء زیادة فی الکفر» به چه معناست؟ توضیح دهید. ۶۳  
 «نسیء» عوض کردن و تأخیر انداختن یکی از ماه‌های حرام به ماه دیگر است، بدین معنا که مشرکان هرگاه در حال جنگ بودند و ماه حرام فرا می‌رسید و ترک مجاربه برای آن سخت بود، آن ماه را حلال و به جای آن ماه دیگری را حرام اعلام می‌کردند.

۴. آیه شریفه «قل هل تریبون بنا الا احدى الحسنین ونحن نتریبکم بکم ان یریبکم الله بعداب من عنده أو بأیدینا» را به اختصار شرح دهید. ۷۰  
بگو: آیا برای ما جز یکی از دو نیکی را انتظار دارید یعنی یکی از دو سرنوشتی که هریک از آنها سرانجام نیکی است و آن دو پیروزی و شهادت است و ما نیز در مورد شما منتظر یکی از دو عاقبت سوء هستیم. یا این که خداوند شما را به عذاب آسمانی مجازات کند چنانکه با قوم عاد و ثمود انجام داد، یا با دستان ما شما را عذاب کند یعنی به وسیله ما کشته شوید.

۵. دو فرق بین فقیر و مسکین را بنویسید. ۷۳

فقیر به کسی می گویند که از کسی درخواست نمی کند ولی مسکین از این و آن درخواست می کند. بعضی نیز عکس این را گفته اند؛ ولی نظر اول صحیح تر است و گفته شده که فقیر کسی است هیچ ندارد ولی مسکین کسی است که چیزی برای معاش دارد ولی کفایت نمی کند. برخی نیز بر عکس آن را گفته اند.

۶. آیه شریفه «هَمَّوْا بِمَالِمْ یُنَالُوا» مربوط به کدام حادثه است؟ توضیح دهید. ۸۱

هنگامی که پیامبر(ص) از تبوک برمی گشت دوازده یا پانزده نفر از منافقان پیمان بستند که وقتی پیامبر(ص) به عقبه رسید او را از مرکبش به زیر اندازند، در حالی که عمار افسار ناقه پیامبر(ص) را گرفته بود و حذیفه از پشت سر حرکت می کرد. گویا حذیفه صدای پای شتران و برخورد شمشیرها را شنید و به صورت مرکبهای آنها زد و آنها را دور کرد.

۷. منظور از «مساجد» در آیه شریفه «ما کان للمشرکین أن یعمروا مساجد الله» کدام مسجد یا مساجد است؟ چرا به لفظ جمع آمده است؟ ۵۲

مراد مسجد الحرام است و بدین علت به صورت جمع آمده که هر موضعی از آن محل سجده است یا بدین علت که قبله سایر مساجد است پس تعمیر کننده آن مانند تعمیر کننده همه مساجد است. و یا جنس مسجد مراد است و مسجد الحرام پیشگام و در صدر مساجد قرار دارد.

۸. این عبارت را ترجمه کنید: «ومردوا علی النفاق»: تمهروا فیه، من قولهم: مرد فلان علی عمله، ومرد علیه: إذا دَرَبَ به حتی لَانَ علیه ومَهَّرَ فیه». ۸۵

مردوا علی النفاق یعنی در نفاق و دورویی مهارت یافته اند چنانکه می گویند فلانی بر عملش مهارت یافته و مرد علیه یعنی آموخت و فراگرفت تا آسان شد بر او و در آن مهارت پیدا کرده.

۹. این عبارت را ترجمه کنید: «کان یتَعَقَّبُ العشرة علی بعیر واحد، وکان زادهم الشعیر المسوس والتمر المدود والاهالة السنخة، وبلغت الشدة بهم أن اقتسم التمرة اثنان». ۱۰۱

هر ده نفر، یک شتر را دنبال می کردند (برای استفاده و سوار شدن) و توشه آنها مقداری جو بود که بید گذاشته بود و خرمای کرم زده و روغنی که بوی بسیار بدی داشت و سختی و فشار به جایی رسیده بود که یک خرما بین دو نفر تقسیم می شد.

## پاسخنامه مدارس شهرستانها

پایه :	۷	موضوع :	تفسیر
تاریخ :	۹۱/۰۶/۰۷	ساعت :	۸

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آفر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

## سؤالات تستی:

۱. چرا «أَتَقَاتُمُ» در آیه شریفه «... أَتَقَاتُمُ إِلَى الْأَرْضِ...» (توبه/ ۳۸) با «إِلَى» متعدی شده است؟ د ۶۴ (ع: ۳: ۳)
- أ. لَأَنَّهُ بِمَعْنَى «تَبَاطَأْتُمْ»  ب. لَأَنَّهُ بِمَعْنَى «أُرِدْتُمْ»  ج. لَأَنَّهُ ضَمَّنَ مَعْنَى «فَتَرْتَمُ»  د. لَأَنَّهُ ضَمَّنَ مَعْنَى «مِلْتُمْ»
۲. آیه شریفه «إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ...» (توبه/ ۶۰) بین آیات مربوط به منافقان آمده است تا بفهماند ... ج ۷۳ ع ۱۵۱
- أ. این افراد مستحق انفاقند، هر چند منافق باشند  ب. منافقان انفاق نمی‌کنند
- ج. منافقان مستحق انفاق نیستند  د. منافقان نیز باید انفاق کنند
۳. مسجد ضرار «وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضُرَّارًا» (توبه/ ۱۰۷) کجا بنا شده بود؟ د ۶۳۰ ع ۱۵۱
- أ. جنب مسجد شجره  ب. جنب قبرستان بقیع
- ج. جنب مسجد النبی (ص) در مدینه  د. جنب مسجد قبا
۴. «الْمُؤْتَفِكَت» در آیه شریفه «وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَت» (توبه/ ۷۰) اشاره به چیست؟ أ
- أ. شهرهای قوم لوط  ب. قوم هود  ج. قوم ثمود  د. غارهای قوم عاد

## سؤالات تشریحی:

\* «وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ» (توبه/ ۳) حذف الباء تخفيفاً و قُرِءَ فِي الشَّوَادِ «إِنَّ اللَّهَ» بِالْكَسْرِ لِأَنَّ الْأَذَانَ فِي مَعْنَى الْقَوْلِ. ۴۶ ع ۱۵۱

۱. مقصود از «يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ» چیست؟ ب. وجه مکسور خواندن «إِنَّ» را توضیح دهید.
- أ. يوم العرفة (و قيل: يوم النحر) ب. زیرا «أذان» به معنای قول است و مفعول قول بنا بر مذهب کوفیین جمله است پس باید مکسور خوانده شود.

۲. منظور از «آیات خدا» و «بهای اندک» در آیه شریفه «أَشْتَرُوا بِعَائِدَتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا» (توبه/ ۹) چیست؟ ۴۹ ع ۱۵۱
- منظور از «آیات خدا»، قرآن و اسلام است و منظور از «بهای اندک» پیروی از هواهای نفسانی و شهوات است.

\* مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ. (توبه/ ۱۷) ۵۲

۳. دو وجه بنویسید چرا با آنکه مراد از «مساجد»، مسجد الحرام است، «مساجد» به صورت جمع آمده است؟

۱. لَأَنَّ كُلَّ مَوْضِعٍ مِنْهُ مَسْجِدٌ ۲. لَأَنَّهُ قِبْلَةُ الْمَسَاجِدِ كُلِّهَا فَامْرَهُ كَامِرُ جَمِيعِ الْمَسَاجِدِ ۳. اريد جنس المساجد فيدخل فيه ما هو صدرها و مقدمها.
۴. در آیه شریفه «يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً» (توبه/ ۲۸)،

ضمن ترجمه «عَيْلَةً» بیان کنید که مسلمانان از چه چیزی ترس داشتند؟ ۵۷ متوسط

عيلة: یعنی فقر. مسلمانان از این می‌ترسیدند که به خاطر منع مشرکان از حج، کسب و کار و تجارت آنان از رونق بیفتد و گرفتار فقر شوند.

\* وَقَالَتِ الْيَهُودُ عِزِّيُّ بْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصْرَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِعُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَنِّي يُؤْفَكُونَ. (توبه/۳۰)

۵. منظور از دو عبارت «ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ» و «يُضَاهِعُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا» چیست؟ توضیح دهید. ۵۹ ع ۱۰۲ و ۱۰۱

۱. «ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ» معناه: آنهام اخترعوه بأفواههم ولم يأتهم به كتاب ومالهم به حجة ۲. «يُضَاهِعُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا»: آى يضاهاى قولهم فحذف المضاف واقیم المضاف اليه مقامه والمعنى أن الذين كانوا فى عهد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم من اليهود والنصارى يضاهاى قولهم قول قدمائهم يريد أنه كفر قديم فيهم أو يضاهاى قولهم قول المشركين: «إن الملائكة بنات الله».

\* إِلَّا تَنْفَرُوا يُعَذِّبَكُمُ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبَدِلَ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّهُ شَيْئًا. (توبه/۳۹) ۶۴ ع ۱۰۲ و ۱۰۱

۶. بنا بر احتمالات در مرجع ضمير منصوبى «لا تَضُرُّوهُ» جمله «لا تَضُرُّوهُ شَيْئًا» را همراه با دليل، ترجمه كنيد.

۱. خداوند، يعنى چون خدا بى نیاز از آنها در نصرت دينش مى باشد كوتاهى آنها اثرى در نصرت خداوند ندارد.

۲. پیامبر، يعنى چون خداوند وعده نصرت پیامبر را داده است و وعده خداوند تخلف پذیر نیست پس شما هيچ گزندی به پیامبر نمى توانيد برسانيد.

۷. آیه شریفه «لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا أُضْعَوُا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ» (توبه/۴۷) را تفسیر كنيد. ۶۸

خداوند تعالى خطاب مى كند: از اينكه منافقين با شما به تبوك نيامدند ناراحت نباشيد زيرا اينها اگر با شما به جهاد مى آمدند جز فساد واضطراب و ناامنى چيزى نمى آوردند و بين سپاه به سرعت اختلاف و شايعه پراكنى و درگيرى ايجاد مى كردند.

\* «لقد جاءكم رسول من أنفسكم» و قرئ: «من أنفسكم»، وقيل: هي قراءة رسول الله صلى الله عليه وآله وفاطمة (ع) «عزيز عليه ما عنتم» آى شديد عليه - لكونه بعضاً منكم - عنتكم ولقاؤكم المكروه «حريص عليكم بالمؤمنين رؤوف رحيم». ۱۰۶

۸. چه فرقى بين قرائت «أنفسكم» و «أنفسكم» از نظر معنى وجود دارد؟ ب. جمله «عزيز عليه ما عنتم» را معنا كنيد.

أ. من أنفسكم: جمع نفس يعنى از جنس و نسب شما (عربى قرشى) من أنفسكم: يعنى از اشرف و افضل شما است. اسم تفضيل است.

ب. يعنى دشوار و گران است بر او رنجهاى كه بر شما وارد مى شود و از سوء عقاب شما مى ترسد.

\* «كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ مَوْلًا وَأَوْلَدًا» (توبه/۶۹) ومحل الكاف رفع تقديره: «أنتم مثل الذين من قبلكم»، أو نصب تقديره: «فعلتم مثل الذين من قبلكم». ۷۸

۹. محل اعراب «كاف» در «كَالَّذِينَ» را همراه با دليل بيان كنيد.

«كاف» در «كَالَّذِينَ» يا محلاً مرفوع است بنا بر اينكه خبر براى مبتدأى محذوف باشد؛ يا محلاً منصوب بنا بر اينكه مفعول فعل محذوف باشد.



## پاسخنامه مدارس شهرستانها

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

## تستی

۱. چرا آیه شریفه «إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ...» بین آیات مربوط به منافقان آمده است؟ ج ۷۳

ا. تا دلالت کند که این افراد مستحق انفاقند و لو منافق باشند  ب. تا معلوم شود که منافقان انفاق نمی‌کنند

ج. تا بفهماند که منافقان مستحق انفاق نیستند  د. برای این که بفهماند منافقان فقط ادعای انفاق می‌کنند

۲. منظور از «مَنْ حَارَبَ اللَّهَ» در آیه شریفه «وَارِضًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ» کیست؟ ا ۹۵

ا. ابو عامر، پدر حنظله غسیل الملائکه  ب. غنم بن عوف، رئیس قبیله

ج. عبد الله بن ابی سلول، سرکرده منافقان  د. هلال بن امیه از سران بنی امیه

۳. آیه شریفه «لَا يَرْجُوا فِيكُمْ إِلَّا لِأَوْلَادِكُمْ» به چه معناست؟ ب ۴۸

ا. هیچ قسم و پیمانی را با شما مراعات نخواهند کرد

ب. هیچ‌گونه خویشاوندی و عهد و پیمانی را، میان شما مراعات نمی‌کنند

ج. هیچ عهدی را و هیچ پیمانی در میان شما باقی نخواهند گذاشت

د. هیچ نوع قسم و پیمانی را با شما نخواهند بست

۴. «قاصداً» در آیه شریفه «لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا» به چه معناست؟ ا ۶۶

ا. وسطاً مقارباً  ب. مقصوداً فيه متاع الدنيا  ج. سهلاً بلا مشقة  د. دُعوا فيه الي الغنائم

## تشریحی

۱. در آیه شریفه «إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً»، (توبه/۲۸) «عَيْلَةً» به چه معناست؟ مسلمانان از چه چیزی

ترس داشتند؟ ۵۷

**عَيْلَةً: یعنی فقر، مسلمانان از این می‌ترسیدند که به خاطر منع مشرکان از حج، کسب و کار و تجارت آنان از رونق بیفتد و گرفتار فقر شوند.**

۲. «نِسِيءٌ» در آیه شریفه «إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ...» (توبه/۳۷) به چه معناست و شأن نزول آیه را بنویسید. ۶۳

۱. «نِسِيءٌ» به معنی تأخیر انداختن احترام یک ماه به ماه دیگر است.

شأن نزول آیه این است که کفار در گرماگرم جنگ، وقتی به ماه‌های حرام بر می‌خوردند، برای آنکه جنگ را متوقف نکنند، می‌گفتند: «ادامه

می‌دهیم و به جای این ماه، در ماه دیگری آتش بس اعلام می‌کنیم.»

۳. شأن نزول شریفه «وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِّي وَلَا تَنْتَهِي» را بنویسید. ۶۹ (توبه/۴۹)

گفته شده که شخصی به نام جد بن قیس گفت: «انصار می‌دانند که من علاقه شدیدی به زنان دارم، پس مرا به وسیله دختران زرد صورت

(یعنی زنان رومی) مفتون مساز و اجازه ترک جهاد بده. در مقابل، کمک مالی فراوانی خواهم نمود.»

\* لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأًا وَمَغَارَاتٍ أَوْ مَدَّخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَكْفُرُونَ. (توبه/ ۵۷)

۴. آیه شریفه را توضیح دهید. ۷۲ ع ۱۵۲

آیه شریفه ناظر به این است که: منافقین بخاطر ترسی که دارند، اظهار اسلام می‌کنند. و اگر پناهگاهی و یا غارهایی در کوهها و یا مدخلی (یعنی راههای پنهانی که در زیر زمین واقع می‌شوند) را بیابند هر آینه به سوی آن حرکت می‌کنند. در حالی که آنان با سرعت و شتاب حرکت می‌کنند. «ملجأ» یعنی پناهگاه همچون قلعه‌های محکم و یا مانند آن؛ «مغارات» جمع مغاره، یعنی «غیران» بمعنای غارها و «یجتمعون» از جماع است به معنای حرکت شتابانه و شدید.

۵. آیه شریفه «وَهُمْ أَيْمَانُ يَسْوَءُونَ» (توبه/ ۷۴) مربوط به کدام حادثه است؟ توضیح دهید. ۸۱ آسان

هنگامی که پیامبر (ص) علیه السلام از تبوک برمی‌گشت دوازده یا پانزده نفر از منافقان پیمان بستند که وقتی پیامبر (ص) علیه السلام به عقبه رسید او را از مرکبش به زیر اندازند، در حالی که عمار، افسار ناقه پیامبر (ص) علیه السلام را گرفته بود و حذیفه از پشت سر حرکت می‌کرد. گویا حذیفه صدای پای شتران و برخورد شمشیرها را شنید و به صورت مرکبهای آنها زد و آنها را دور کرد.

۶. مراد از «مُخَلَّفُونَ» و «بِمَقْعَدِهِمْ» در آیه شریفه «فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ» (توبه/ ۸۱) چیست؟ آیه، مربوط به کدام غزوه است؟ ۶۲۱

«مُخَلَّفُونَ» کسانی هستند که پیامبر (ص) علیه السلام آنها را پشت سر خود جا گذاشت و به آنها اجازه جهاد نداد. مراد از «بِمَقْعَدِهِمْ» بازنشستگان از جنگ (به خاطر ترک جهاد) و آیه شریفه مربوط به «غزوه» تبوک است.

۷. در آیه شریفه «وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ» (توبه/ ۱۰۰) منظور از مهاجران سابق و انصار کیانند؟ ۸۴

مهاجران سابق، کسانی هستند که به دو قبله نماز خوانده‌اند. طبق قولی دیگر، منظور مهاجرانی هستند که در بدر شرکت نمودند و انصار سابق، اهل بیعت عقبه اولی (که دوازده نفر بودند) و اهل بیعت عقبه دوم (که هفتاد نفر بودند) هستند و کسانی که وقتی مصعب بن عمیر وارد مدینه شد و به آنها قرآن آموخت، ایمان آوردند.

\* وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِنْ رَأَوْا كَثِيرًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا كَانُوا عَلَى الْكُفْرِ تَافَهُوا وَكُنَازُوا فِي قُلُوبِهِمُ اللَّهُ لِيُذْخِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا فَلَا تُخْزِيهِمْ عَيْنُهُمْ وَاللَّهُ يَخَذِبُ الْمُذْخَبِينَ. (توبه/ ۱۰۷)

۸. با توجه به آیه، اهداف سازندگان مسجد ضرار از ساختن این مسجد چه بود؟ ۹۴

۱. مغلوب کردن اصحاب مسجد قباء. ۲. تقویت کفر و نفاق. ۳. ایجاد فاصله بین مؤمنان. ۴. ایجاد پایگاه برای دشمن خدا و پیامبر (ص) علیه السلام (یعنی ابو عامر راهب)

\* وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرْنَا مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِنَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ. (توبه/ ۱۲۲)

۹. آیه شریفه را به طور مختصر توضیح دهید. ۱۰۴

آیه شریفه بیانگر این است که: کوچ کردن همه از وطن برای آموختن فقه و دانش، نه صحیح است و نه ممکن. البته اگر ممکن بود و مفسده نداشت بر همه واجب بود. پس حال که بر همگان ممکن نیست، چرا از هر گروه بزرگی، جمع اندکی برای این منظور کوچ نکنند تا فقیه و دانای در دین گردند.



مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

معاونت آموزش

اداره امتحانات کتبی

بسمه تعالی

امتحانات ارتقای - شهریور ۱۳۹۰

پاسخنامه

تفسیر	موضوع :	۷	پایه :
۸	ساعت :	۹۰/۶/۱۵	تاریخ :

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

تستی:

۱. آیه شریفه «لا یرقبوا فیکم إلاّ ولا ذمّة» به چه معناست؟ ب ۴۵  
 ا. هیچ قسم و پیمانی را با شما مراعات نخواهند کرد  
 ب. هیچ‌گونه خویشاوندی و عهد و پیمانی را، میان شما مراعات نمی‌کنند ■  
 ج. هیچ عهدی را و هیچ پیمانی در میان شما باقی نخواهند گذاشت  
 د. هیچ نوع قسم و پیمانی را با شما نخواهند بست
۲. «قاصداً» در آیه شریفه «لو کان عرضاً قریباً وسفراً قاصداً» به چه معناست؟ ا ۶۶  
 ا. وسطاً مقارباً ■  
 ب. مقصوداً فیہ متاع الدنیا  
 ج. سهلاً بلا مشقّة  
 د. دُعوا فیہ الی الغنائم
۳. کدام گزینه درباره «استهزاء» در جمله «قل استهزاءوا» صحیح است؟ ا ۷۶  
 ا. وعید بلفظ الأمر ■  
 ب. استفهام توییحی  
 ج. امر بصیغه الاستفعال  
 د. فعل ماض بمعنی المستقبل
۴. کدام شخص، جزو «ثلاثة الذین خلفوا» نیست؟ ب ۱۰۲  
 ا. کعب بن مالک  
 ب. ابو عامر راهب ■  
 ج. هلال بن امیه  
 د. مرارة بن ربیع

تشریحی:

۱. منظور از «آیات خدا» و «بهای اندک» در آیه شریفه «اشترُوا بآیات الله ثمناً قليلاً» چیست؟ ۴۹  
 منظور از «آیات خدا»، قرآن و اسلام است و منظور از «بهای اندک» پیروی از هواهای نفسانی و شهوات است.
۲. «نجس» در آیه شریفه «إنّما المشرکون نجس»، به چه معناست؟ ۵۷  
 نجس مصدر است و معنای آن ذو نجس است (کسی که دارای ناپاکی است؛ به تقدیر مضاف)، زیرا همراه مشرکان شرکی است که به منزله نجاست است یا این که مشرکان به منزله عین نجاست فرض شده‌اند، از باب مبالغه در توصیف آنها به نجاست.
۳. مراد از «نسیء» در آیه شریفه «إنّما النسیء زیادة فی الکفر» به چه معناست؟ توضیح دهید. ۶۳  
 «نسیء» عوض کردن و تأخیر انداختن یکی از ماه‌های حرام به ماه دیگر است، بدین معنا که مشرکان هرگاه در حال جنگ بودند و ماه حرام فرا می‌رسید و ترک مجاربه برای آن سخت بود، آن ماه را حلال و به جای آن ماه دیگری را حرام اعلام می‌کردند.

۴. آیه شریفه «قل هل تریبون بنا الا احدى الحسنین ونحن نتریبکم بکم ان یریبکم الله بعداب من عنده أو بأیدینا» را به اختصار شرح دهید. ۷۰  
بگو: آیا برای ما جز یکی از دو نیکی را انتظار دارید یعنی یکی از دو سرنوشتی که هریک از آنها سرانجام نیکی است و آن دو پیروزی و شهادت است و ما نیز در مورد شما منتظر یکی از دو عاقبت سوء هستیم. یا این که خداوند شما را به عذاب آسمانی مجازات کند چنانکه با قوم عاد و ثمود انجام داد، یا با دستان ما شما را عذاب کند یعنی به وسیله ما کشته شوید.

۵. دو فرق بین فقیر و مسکین را بنویسید. ۷۳

فقیر به کسی می گویند که از کسی درخواست نمی کند ولی مسکین از این و آن درخواست می کند. بعضی نیز عکس این را گفته اند؛ ولی نظر اول صحیح تر است و گفته شده که فقیر کسی است هیچ ندارد ولی مسکین کسی است که چیزی برای معاش دارد ولی کفایت نمی کند. برخی نیز بر عکس آن را گفته اند.

۶. آیه شریفه «هَمَّوْا بِمَالِمْ یُنَالُوا» مربوط به کدام حادثه است؟ توضیح دهید. ۸۱

هنگامی که پیامبر(ص) از تبوک برمی گشت دوازده یا پانزده نفر از منافقان پیمان بستند که وقتی پیامبر(ص) به عقبه رسید او را از مرکبش به زیر اندازند، در حالی که عمار افسار ناقه پیامبر(ص) را گرفته بود و حذیفه از پشت سر حرکت می کرد. گویا حذیفه صدای پای شتران و برخورد شمشیرها را شنید و به صورت مرکبهای آنها زد و آنها را دور کرد.

۷. منظور از «مساجد» در آیه شریفه «ما کان للمشرکین أن یعمروا مساجد الله» کدام مسجد یا مساجد است؟ چرا به لفظ جمع آمده است؟ ۵۲

مراد مسجد الحرام است و بدین علت به صورت جمع آمده که هر موضعی از آن محل سجده است یا بدین علت که قبله سایر مساجد است پس تعمیر کننده آن مانند تعمیر کننده همه مساجد است. و یا جنس مسجد مراد است و مسجد الحرام پیشگام و در صدر مساجد قرار دارد.

۸. این عبارت را ترجمه کنید: «ومردوا علی النفاق»: تمهروا فیه، من قولهم: مرد فلان علی عمله، ومرد علیه: إذا دَرَبَ به حتی لَانَ علیه ومَهَّرَ فیه». ۸۵

مردوا علی النفاق یعنی در نفاق و دورویی مهارت یافته اند چنانکه می گویند فلانی بر عملش مهارت یافته و مرد علیه یعنی آموخت و فراگرفت تا آسان شد بر او و در آن مهارت پیدا کرده.

۹. این عبارت را ترجمه کنید: «کان یتَعَقَّبُ العشرة علی بعیر واحد، وکان زادهم الشعیر المسوس والتمر المدود والاهالة السخة، وبلغت الشدة بهم أن اقتسم التمرة اثنان». ۱۰۱

هر ده نفر، یک شتر را دنبال می کردند (برای استفاده و سوار شدن) و توشه آنها مقداری جو بود که بید گذاشته بود و خرمای کرم زده و روغنی که بوی بسیار بدی داشت و سختی و فشار به جایی رسیده بود که یک خرما بین دو نفر تقسیم می شد.



مرکز مدیریت حوزه علمیه قم

معاونت آموزش

مدیریت امتحانات

بسمه تعالی

## امتحانات ارتقایی - مرداد ۱۳۸۸

### پاسخنامه

پایه :	۷	موضوع :	تفسیر ۱
تاریخ :	۸۸/۵/۲۴	ساعت :	۸

نام کتاب: جوامع الجامع، سوره مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه، به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

تستی:

۱. پیامبر اکرم (ص) چه کسی را برای قرائت آیات آغازین سوره برائت بر مشرکان مأمور کرد؟ ج ۴۵ آسان

أ. علی (ع)  ب. حسان بن ثابت

ج. دفعها الی ابي بكر ثم أخذها منه ودفعها الی علی (ع)

د. دفعها الی ابي بكر ثم أخذها منه ودفعها الی عمر ثم دفعها الی علی (ع)

۲. کدام گزینه در مورد آیه شریفه «أم حسبتم أن تتركوا» صحیح است؟ أ ۵۱ متوسط

أ. «أم» منقطعة وفي الهمزة معنى التوبيخ

ب. إن معنى «أم» التوقع

ج. تكون «أم» للإستفهام الإنكارى

د. أن مُخَفَّفة من مثقلة

۳. منظور از «من حارب الله» در آیه شریفه «وارصاداً لمن حارب الله» کیست؟ أ ۹۵ متوسط

أ. ابو عامر، پدر حنظله غسیل الملائكة

ب. غنم بن عوف رئیس قبیله

ج. عبد الله بن ابی سلول سرکرده منافقان

د. هلال بن امیه از سران بنی امیه

۴. کدام شخص، جزو «ثلاثة الذين خلفوا» نیست؟ ب ۱۰۲ متوسط

أ. كعب بن مالك  ب. ابو عامر راهب  ج. هلال بن امیه  د. مرارة بن ربیع

تشریحی:

۱. در آیه شریفه «إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً»، «عيلة» به چه معناست؟ مسلمانان از چه

چیزی ترس داشتند؟ ۵۷ متوسط

عيلة: یعنی فقر، مسلمانان از این می ترسیدند که به خاطر منع مشرکان از حج، کسب و کار و تجارت آنان از رونق بیفتد و گرفتار فقر شوند.

۲. این عبارت را ترجمه کنید: «الفتنة: اسم يقع على كل شر وفساد، أي نصبوا لك الغوائل وسعوا في تشييت شملك ودبروا لك الحيل والمكائد».

۶۹

کلمه فتنه اسمی است که بر هر شرّ و فساد صدق می کند. یعنی: برای تو مکرها و حيله ها قرار دادند و برای پراکنده نمودن جمع تو تلاش

نمودند و تدبیر کردند برای تو نیرنگها و فریب ها.

۳. در روایت منقول از پیامبر (ص) «عدن» در «جَنَاتِ عَدْنٍ» چگونه توصیف شده و چه گروه هایی وارد آن می شوند؟ ۸۰ متوسط

عدن جایگاهی خدائی است که هیچ چشمی آن را ندیده و به هیچ قلبی خطور نکرده است و پیامبران، راستگویان و شهیدان داخل آن می شوند.

۴. منظور از «مسجد أُسِّسَ على التقوى» کدام مسجد است؟ توسط چه کسی و در کجا بنا نهاده شد؟ ۹۵ آسان  
منظور مسجد قبا است که توسط پیامبر(ص) هنگام اقامتش در محله قبا ساخته شد و گفته شده که منظور مسجد النبی(ص) در مدینه است.

۵. آیه شریفه «قل هل تربصون بنا الا احدى الحسنین ونحن نترص بکم أن یصیبکم الله بعذاب من عنده أو بأیدینا» را به اختصار شرح دهید. ۷۰  
بگو: آیا برای ما جز یکی از دو نیکی را انتظار دارید یعنی یکی از دو سرنوشتی که هریک از آنها سرانجام نیکی است و آن دو پیروزی و شهادت است و ما نیز در مورد شما منتظر یکی از دو عاقبت سوء هستیم. یا این که خداوند شما را به عذاب آسمانی مجازات کند چنانکه با قوم عاد و ثمود انجام داد، یا با دستان ما شما را عذاب کند یعنی به وسیله ما کشته شوید.

۶. این عبارت را ترجمه کنید: «ومردوا على النفاق»: تمهروا فيه، من قولهم: مرد فلان على عمله، ومرد عليه: إذا درَبَ به حتى لانَ عليه ومَهَر فيه». ۶۲۸ متوسط

مردوا على النفاق یعنی در نفاق و دورویی مهارت یافته اند چنانکه می گویند فلانی بر عملش مهارت یافته و مرد علیه یعنی آموخت و فراگرفت تا آسان شد بر او و در آن مهارت پیدا کرده.

۷. مراد از آیه شریفه «من يتخذ ما يفتق مغرمًا» چه کسی است؟ ۸۹ متوسط  
منظور کسی است که آنچه را انفاق می کند آن را غرامت و خسران می داند؛ بنابر این فقط برای تقيه با اهل اسلام و از روی ریا انفاق می کند نه به خاطر رضایت خداوند.

۸. مراد از «يلونكم من الكفار» در آیه شریفه «يا أيها الذين آمنوا قاتلوا الذين يلونكم من الكفار» چه کسانی هستند؟ قول دیگر را نقل و نقد نمایید. ۱۰۴

کفاری که نزدیک شما هستند. بعضی گفته اند منظور قتال با بنی نضیر، بنی قریظه، فدک و خیبر است، ولی دیدگاه اول صحیحتر است چون سوره براءت در سال نهم نازل شده که پیامبر(ص) از قتال با آنها فارغ شده بود.

۹. مرجع ضمائر «عليهم»، «تنبئهم» و «قلوبهم» را در آیه شریفه «يحذر المنافقون أن تنزل عليهم سورة تنبئهم بما فی قلوبهم» معین کنید. ۷۶  
ضمیر عليهم و تنبئهم به مؤمنین و ضمیر قلوبهم به منافقین برمی گردد و جایز است که ضمیر در هر سه مورد به منافقین برگردد.

پایه:	۷	موضوع:	تفسیر
تاریخ:	۹۴/۰۵/۲۱	ساعت:	۸

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آفر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

## تستی

۱. کدام گزینه دلیل بر یکی بودن سورة انفال و توبه است؟ ج ۴۳
- أ. مدنی بودن سورة توبه
- ب. عدم نزول «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» در ابتدای سورة
- ج. شمرده شدن انفال و توبه به عنوان هفتمین سور طوال
- د. نازل شدن برائت برای رفع امان
۲. همزه در آیه شریفه «الَّذِينَ قَاتَلُوا قَوْمًا تَكْفُرًا...» برای چه نوع استفهامی است؟ د ۵۰
- أ. انکاری
- ب. تأکیدی
- ج. حقیقی
- د. تقریری
۳. در «إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ...» ثمن و مثنم کدام‌اند؟ ب ۹۷
- أ. اعمال ثمن و جنت مثنم
- ب. اعمال مثنم و جنت ثمن
- ج. خود مؤمنین مثنم و جنت ثمن
- د. انفس و اموال مثنم و جنت ثمن
۴. معنای کلمات «الْعَابِدُونَ» و «السَّاجِدُونَ» کدام است؟ أ ۹۹
- أ. عابدان خالص و صائمین
- ب. عابدان و قائمیین
- ج. عابدان و ناله کننده‌گان
- د. عابدان خالص و مستغفرین

## تشریحی

- \* «بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ... \* وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ... \* أَنْ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ...» و الأذان بمعنى الإذنان و الجملة الأولى أخبارٌ بثبوت البراءة و الجملة الثانية إخبار بوجود الإعلام. ۴۵
۱. تفاوت بین دو برائت در آیات چیست؟

در اولی مراد اخبار است به اینکه خداوند و رسولش از مشرکین بیزار هستند و مراد از «بَرِيءٌ» دوم این است که واجب است اعلام کنی به برائت خداوند و رسولش.

- \* «النَّجَسُ» فی «... إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ...» مصدر و معناه: ذو نجس؛ لأنَّ معهم الشرك الذي هو بمنزلة النجس أو جعلوا كأنَّهم النجاسة بعينها مبالغةً فی وصفهم بها. ۵۷
۲. آیه شریفه را طبق دو معنی ترجمه کنید.

معنی اول: مشرکین به همراه خود نجاست (شُرک) دارند. معنی دوم: مشرکین خودشان یکی از نجاسات هستند.

۳. أ. «نَسِيءٌ» در آیه شریفه «إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ...» به چه معناست؟ ب. شأن نزول آیه را بنویسید. ۶۳
- أ. «النَّسِيءُ» به معنی تأخیر انداختن احترام یک ماه به ماه دیگر است.

ب. شأن نزول این آیه این است که کفار در گرماگرم جنگ وقتی به ماه‌های حرام بر می‌خوردند برای آنکه جنگ را متوقف نکنند می‌گفتند: ادامه می‌دهیم و به جای این ماه، در ماه دیگری آتش بس اعلام می‌کنیم.

- \* «... وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ...» ای عیون نمامون یسمعون حدیثکم فینقلونه إلیهم. أو: فیکم قومٌ یسمعون قول المنافقین و یقبلونه و یطیعونهم، یرید من کان ضعیف الإیمان من جملة المسلمین. ۶۸

۴. ا. دو احتمال در معنی آیه را بنویسید. ب. «یرید من ...» مربوط به کدام معنی است؟

ا. معنی اول: جاسوسانی که سخن چین هستن و سخنان شما را برای آنها نقل می‌کنند. معنی دوم: عده‌ای در شما هستند که سخن منافقین را می‌شنوند و اطاعت می‌کنند. ب. مربوط به معنای دوم است.

\* «كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا...» و محلّ الکاف رفع تقدیره: "أنتم مثل الذين من قبلكم"، أو نصب تقدیره: "فعلتم مثل فعل الذين من قبلكم" «... فَاسْتَمْتَعُوا بِحَلَالِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِحَلَالِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِحَلَالِهِمْ وَخُضُّمُ كَالَّذِي خَاضُوا...» أى كالفوج الذى خاضوا، أو كالخوض الذى خاضوا «... أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ».

۷۸

۵. چرا مرحوم طبرسی «كَالَّذِي خَاضُوا» را به «الفوج الذى» یا «الخوض الذى» معنی می‌کند؟

برای اینکه الذى موصول مفرد است و صلة آن صیغه جمع است (خاضوا) برای تطابق بین صله و موصول کلمه فوج یا خوض مصدر را در تقدیر گرفته است تا الذى صفت برای آن واقع شود و فوج مصدر هم لفظ مفردی است که معنای آن جمع است.

\* قوله: «اسْتَغْفِرُكُمْ...» أمر فى معنى الخبر و فيه معنى الشرط. ۸۳

۶. تجزیه «اسْتَغْفِرُكُمْ» را بنویسید و جمله را ترجمه کنید.

«اسْتَغْفِرُكُمْ» فعل امر صیغه هفتم است. اگر استغفار کنی برای آنها (یا استغفار نکنی).

\* «لَيْسَ عَلَى الصُّعْفَاءِ وَلَا عَلَى الرُّضَىٰ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرَجٌ...» \* وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا اتَّوَكَّلُوا لَتَرَاهُنَّ نَدِيمَةً... «قُلْتَ لَا أَجِدُ» حال من الکاف فى «اتَّوَكَّلُوا» و «قد» مضمّر قبله «... مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ...» و «مِنْ» للبيان و الجار و المجرور فى محلّ النصب على التمييز أى تفيض دمعاً و هو أبلغ من قولك: يفيض دمعها لأن العين جعلت كأنها كلها دمع فائض.

۸۷

۷. ا. وجه لزوم در تقدیر گرفتن کلمه «قد» چیست؟ ب. چرا عبارت «تفيض دمعاً» از عبارت «تفيض دمعها» بلیغ تر است؟

ا. چون ماضی نمی‌تواند حال باشد و دخول «قد» بر ماضی، آن را متوقع الوقوع و نزدیک به حال می‌کند. ب. چون معنا این است که تمام چشم اشک شده و این بلیغ تر است از اینکه بنویسیم اشک که بخشی از چشم است از چشم جاری شد.

\* «... خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا...» فيه دلالة على بطلان القول بالإحباط لأنه لو كان أحد العاملين مُحَبَّطًا لم يكن لقوله «خَلَطُوا» معنى؛ لأنّ الخلط يستعمل فى الجمع مع الامتزاج كخلط الماء و الطين.

۹۳

۸. قول به احباط و ردّ آن را بنویسید.

احباط: اعمال ناصالح جدید، اعمال صالح قدیم را از بین ببرند یا بالعکس.

ردّ: آیه می‌فرماید عمل صالح و ناصالح را خلط می‌کنند و لازمه خلط این است که هر دو موجود باشند تا خلط صورت بگیرد، پس اعمال صالح از بین نمی‌روند.

\* «مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَخْلَفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُضِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْنُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نِيلًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ...».

۱۰۳ / ۱۲۱

۹. شریفه «لَا يُضِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْنُونَ مَوْطِئًا» را ترجمه کنید. «مَوْطِئٌ» چه صیغه‌ای است؟

هیچ چیزی از قبیل تشنگی و سختی و گرسنگی در راه جهاد بر مجاهدان عارض نمی‌شود و هیچ قدمی بر نمی‌دارند که کفار را به غیظ آورند و هیچ ضرری به کفار نمی‌زنند مگر آنکه در صحیفه اعمالشان عمل صالح نگاشته می‌شود.

الموطئ مصدر یا اسم مکان است.



پایه:	۷	موضوع:	تفسیر
تاریخ:	۹۵/۰۵/۱۷	ساعت:	۸

نام کتاب: جوامع الجامع، سوره مبارکه توبه

لطفاً به همه سوالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

## تستی

\* ﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عَزَّةً وَلَكِنَّ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ...﴾

۱. کدام گزینه غلط است؟ ج ۶۸
- ا. علم منهم الفساد  ب. کره انبعاثهم  ج. کسلهم وخذلهم  د. عالم بانهم یشون بالنمیمة
۲. مراد از اینکه خداوند آنها را فراموش کرده است در ﴿... سُئِلَ اللَّهُ فَسَمِعَهُمْ...﴾ چیست؟ ج ۷۸
- ا. انزوای اجتماعی  ب. بی‌اعتنایی پیامبر ﷺ به آنها  ج. دوری از رحمت  د. زندگی دشوار
- \* ﴿... فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ \* اسْتَغْفِرُوا لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُوا لَهُمْ...﴾
۳. جمله «سخرا لله منهم» ..... است. ج ۸۳
- ا. دعاء  ب. نفرین  ج. خبر  د. إنشاء
۴. «السَّاجِدُونَ» فی آیه ﴿التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّاجِدُونَ الرَّكَعُونَ السَّاجِدُونَ...﴾ هم ..... ب ۹۹
- ا. المخلصون  ب. الصائمون  ج. الجامعون للخصال المحمودة  د. القائمون

## تشریحی

\* ﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ...﴾ صحیح و محال آن یثبت لهم عهد مع إضمارهم الغدر و النكث فلا تطمعوا فی ذلك. ۴۸

۱. ا. چرا «عهد صحیح» از طرف مشرکین محال است؟ ب. پیام آیه به مؤمنین چیست؟

ا. چون آنها اهل پیمان‌شکنی و فریب‌کاری هستند و غدر و نکث خود را پنهان می‌کنند.

ب. فلا تطمعوا فی ذلك، امیدی به متعهد بودن مشرکین نداشته باشید (آنها فقط زبان زور را می‌فهمند).

\* ﴿... فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً...﴾ فقراً بسبب منع المشرکین من الحج و ما كان لكم فی قدومهم علیکم من الأرفاق و المكاسب «فسوف یغنیکم الله من فضله» من عطائه و تفضله علی وجه آخر، فأسلم أهل جدّة و ... فحملوا الطعام إلى مكة فكان ذلك أعود علیهم و أرسل السماء علیهم مدراراً. ۵۷

۲. ا. مراد از «عیله» چیست و چرا مسلمین از آن می‌ترسیدند؟ ب. خداوند متعال چگونه این خوف را رفع فرمود؟

ا. مراد فقر است و علت ترس شان این بود که خداوند دستور داد مشرکین شوند و منع مشرکین موجب کسادی مکاسب می‌شد؛ زیرا

دیگر کاروان‌های تجاری مشرکین وارد مکه نمی‌شد (و زندگی اهل مکه بسیار وابسته به واردات و صادرات بود).

ب. از فضلش این ترس را رفع و با اسلام آوردن اهل جده و سایر مناطق آذوقه و ... به مکه وارد می‌کردند و باران رحمت بر آنها نازل شد.

\* ﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُنِيرَهُ...﴾ و قد أجرى «أبى» مجرى لم يرد و لذلك قابل «يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا» بقوله «وَيَأْبَى اللَّهُ».

۳. ا. در قسمت اول آیه، مشبه و مشبه به را مشخص کنید. ب. مراد از «یأبى» چیست؟ چرا؟ ۶۰

ا. تکذیب کننده گان نبوت حضرت ﷺ (مشبه) تشبیه شده‌اند به کسانی که می‌خواهند یک نور عظیم را با فوت کردن خاموش کنند. (مشبه‌به).

ب. به معنای «لم يرد» است؛ زیرا در مقابل «يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا» قرار گرفته است.

\* ﴿... وَالَّذِينَ يَكُزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ \* يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ...﴾

۴. ا. ضمیر در «بها» به چه چیزی بر می‌گردد؟ ب. علت ذکر هر یک از «جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ» از بین اعضاء بدن چیست؟ ۶۱  
ا. به «کنوز». ب. جباهم ذکر شده است چون آنها می‌خواستند آبرویشان نزد مردم مصون بماند. و جنوبهم به خاطر اینکه بهترین-ها را می‌خوردند و پهلوهایشان را می‌پروراندند. و ظهور به خاطر این که لباس‌های فاخر تهیه می‌کردند و بر پشت می‌انداختند.

\* ﴿الَّذِينَ يَكُزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ \* يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ...﴾ «إِلَّا تَنْفَرُوا» سَخَطٌ عَظِيمٌ عَلَى الْمُتَنَاقِلِينَ حَيْثُ هَدَّاهُمْ بِعَذَابٍ عَظِيمٍ مُطْلَقٌ يَتَنَاوَلُ عَذَابَ الدَّارِينَ. وَ أَنَّهُ يَهْلِكُهُمْ «وَيَسْتَبْدِلُ» بِهِمْ «قَوْمًا» آخِرِينَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَ أَطْوَعَ وَ أَنَّهُ غَنَىٰ عَنْهُمْ فِي نَصْرَةِ دِينِهِ وَ قِيلَ الضَّمِيرُ لِلنَّبِيِّ أَيْ «لَا تَضْرَوْهُ شَيْئًا» لِأَنَّ اللَّهَ وَ عَدَاؤُهُ يَعْصِمُهُ مِنَ النَّاسِ. ۶۴

۵. ا. مراد از عذاب چیست؟ چرا؟ ب. ضمن مشخص کردن مرجع ضمیر مفعولی در «لَا تَضْرَوْهُ شَيْئًا» بیان کنید که «لَا تَضْرَوْهُ شَيْئًا...» دلیل بر چیست؟ توضیح دهید.

ا. مراد عذاب دارین است و دلیل آن اطلاق کلمه «يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا» است.  
ب. وجه اول اینکه به خداوند برگردد و وجه دوم اینکه به نبی ﷺ برگردد. دلیل است بر این عدم اضرار به نبی ﷺ و علت عدم اضرار این است که خداوند متعال وعده داده است او را یاری نماید؛ پس تناقل عده‌ای به ضرری نمی‌رساند.

\* ﴿وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رُضُوا وَإِن لَّيُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ﴾ و صفهم بأن رضاهم سخطهم لأنفسهم لا للدين و «إِذَا» للمفاجأة أَيْ «إِنْ لَمْ يَسْخَطُوا مِنْهَا» فَاجَأُوا السَّخَطَ. ۷۲

۶. معنای «يلمزك» چیست؟ هر یک از دو جمله «وصفهم...» و «فاجأوا السخط» تفسیر کدام قسمت از آیه هستند؟ تفسیر را بنویسید.  
«يلمزك» یعنی عیب و ایراد گرفتن - جمله «وصفهم» تفسیر «فإن أعطوا...» است. توضیح: رضایت و خشم آنها به خاطر خود آنهاست نه به خاطر دین خدا. و «فاجأوا» مربوط به إذا فجائیه و یسخطون است یعنی آنها ناگهان خشمگین می‌شوند.

\* ﴿يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِرُضْوَاكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾ و إنما وحد الضمير لأنه لا تفاوت بين رضا الله و رسوله فهما في حكم مرضى واحد.  
۷. ا. آیه خطاب به کیست و ضمیر در «كانوا» به چه کسانی بر می‌گردد؟ ب. ضمن بیان مراد از ضمیر مفعولی در «يُرْضَوْهُ» بیان کنید چرا این ضمیر مفرد آمده است؟

ا. خطاب به مؤمنین - منافقین. ب. مراد از ضمیر، الله و رسول است - چون الله و رسول هر دو در حکم مرضی واحد هستند.

\* ﴿وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾  
۸. مرجع ضمیر «منهم» چیست؟ فعل دو گروه مذکور در آیه چه تفاوتی با هم دارند؟

اعراب - گروه اول آمدند تا با آوردن عذر (البته نه عذر حقیقی) از رسول خدا ﷺ اذن بگیرند. اما گروه دوم (که به خدا و رسولش در مورد ایمان آوردن دروغ می‌گفتند)، اصلاً نیامدند (حتی برای اعتذار هم نیامدند).

\* ﴿وَآخِرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ﴾ و لم يعتذروا بالمعاذير الكاذبة كغيرهم ﴿خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا﴾ فيه دلالة على بطلان القول بالإحباط لأنه لو كان أحد العاملين محبباً لم يكن لقوله «خلطوا» معنى؛ لأن الخلط يستعمل في الجمع. ۹۳

۹. جمله «لأنه لو كان أحد...» دلیل برای چیست؟ توضیح دهید.  
دلیل بر این است که احباط سخن باطلی است. توضیح: اینکه در آیه شریفه خلط را بیان نموده است و خلط زمانی معنی پیدا می‌کند که دو چیز با هم جمع شده باشند و اگر یکی از بین برود دیگر خلط معنا ندارد. پس معلوم می‌شود قول به احباط صحیح نیست.

## پاسخنامه مدارس شهرستانها

نام کتاب: جوامع الجامع، سورة مبارکه توبه

لطفاً به همه سؤالات تستی و ۸ سؤال تشریحی پاسخ دهید، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود (تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره)

## تستی

۱. کدام گزینه در مورد آیه شریفه «أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا» صحیح است؟ ا ۵۱
- ا. «أم» منقطعه و فی الهمزة معنی التوبیح
- ب. إن معنی «أم» التوقع
- ج. تكون «أم» للإستفهام الإنکاری
- د. أن مُحَقَّفة من المثقَّلة
۲. آیه شریفه «اتَّقِلُّمُ إِلَى الْأَرْضِ» به چه معناست؟ د ۶۴
- ا. ملتم إلى الإقامة بأرضكم ودياركم
- ب. أردتم الدنيا وتركتم الآخرة
- ج. ملتم إلى الدنيا وتركتم الآخرة
- د. ملتم إلى الدنيا ولذاتها، وكرهتم مشاق السفر
۳. منظور از «مَنْ حَارَبَ اللَّهَ» در آیه شریفه «وَإِذَا صَادَ الْمُنَّ حَارَبَ اللَّهَ» کیست؟ ا ۹۵
- ا. ابو عامر، پدر حنظله غسیل الملائکه
- ب. غنم بن عوف، رئیس قبیله
- ج. عبد الله بن ابی سلول، سرکرده منافقان
- د. هلال بن أمیه، از سران بنی امیه
۴. «مُؤْتَفِكَاتٍ» در آیه شریفه «وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ» اشاره به چیست؟ ا
- ا. شهرهای قوم لوط
- ب. قوم هود
- ج. قوم لوط
- د. غارهای قوم عاد

## تشریحی

«وَأَذَانُ مَنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ» ۴۴

۱. معنی «أَذَانُ» و علت مرفوع بودن کلمه «رَسُولُهُ» چیست؟ برای قرائت نصب آن چه توجیهی وجود دارد؟

أَذَانُ: به معنی اعلام است. رسول: مرفوع است برای این که عطف است بر ضمیر فاعلی در «بَرِيءٌ» یا عطف است بر محل «أَنْ» مکسوره و اسم آن. نصب آن یا به خاطر عطف بر اسم «أَنْ» است یا به خاطر اینکه مفعول معه است.

\* و قرأ علی (عیدالسلام) هذه الآية «وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ...» يوم الجمل ثم قال (عیدالسلام): "أما والله لقد عهد إلى رسول الله صلى الله عليه وآله و قال لى: "يا على لتقاتلن الفئة الناكثة و الفئة الباغية و الفئة المارقة" إنهم لا إيمان لهم" بفتح الهمزة و قرئ بالكسر أيضاً". ۵۰

۲. ا. تناسب آیه شریفه، با جنگ جمل چیست؟ ب. مراد از «فئات ثلاثة» چه گروه‌هایی است؟ عبارت «إِنَّهُمْ لا إيمان لهم» را بنابر هر دو قرائت معنا کنید.

ا. تناسب آیه شریفه فوق با جنگ جمل این است که در جنگ جمل کسانی با علی (عیدالسلام) جنگ می‌کردند که اول بیعت کرده بودند ولی بعداً نقض بیعت کردند و آیه هم مربوط به نقض پیمان و بیعت است. ب. مراد از فئات ثلاثة، همان «ناکثین» و «مارقین» و «قاسطین» بودند. «ناکثین» همان گروهی بودند که نقض پیمان و بیعت کردند مثل طلحه و زبیر و امثال آنان. «مارقین» کسانی بودند که از دین بیرون رفتند مثل خوارج که روح خشکه مقدسی داشتند و «قاسطین» همان گروه متقلب و منافق بودند مثل معاویه و امثالش که می‌خواستند زمام حکومت را در دست گیرند. «لا ایمان لهم» اگر به فتح همزه قرائت شود یعنی «لا عهد لهم» یعنی حفظ عهد نمی‌کنند و بکسر الهمزه یعنی امان داده نمی‌شوند و یا اسلام و ایمان حقیقی ندارند.

\* «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ» «النَّجَسُ» مصدرٌ و معناه ذو نجس لأنَّ معهم الشرك الذي هو بمنزلة النَّجَسِ أو جُعِلُوا كَأَنَّهُم النجاسة بعينها مبالغةً فى وصفهم بها. ۵۷

۳. تفاوت دو تفسیر مذکور را همراه با ذکر نوع مجاز، بیان کنید.

در اول مجاز به تقدیر «ذو» است. در دوم استعاره است یعنی مبالغه بر آنها نجس اعلام شده است.

۴. ا. چگونه در آیه شریفه «إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْعَارِ...» اخراج پیامبر (ص) به کفار اسناد داده شده و

حال آنکه پیامبر (ص) خودش خارج شدند؟ ب. «إِذْ» در «إِذْ هُمَا» چه محلی از اعراب دارد؟ چرا؟ ۶۵

ا. اسناد الإخراج إلى الكفار لأنهم حين هموا بإخراجه أذن الله له في الخروج عنهم فكأنهم أخرجوه. ب. نصب؛ چون بدل من «إِذْ أَخْرَجَهُ» که منصوب به

علم الظرفية است.

﴿وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُمْ بِمِنكُمْ وَلَا كَيْفَ قَوْمٌ يُفْرِقُونَ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأًا وَمَغَارَاتٍ أَوْ مَدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَحْجُونَ﴾

۵. ا. شأن نزول آیه شریفه را بیان کنید. ب. کلمه «مَدْخَلًا» چه صیغه‌ای است؟ واژه‌های «يُفْرِقُونَ» و «يَحْجُونَ» را معنی کنید. ۷۲

ا. آیه شریفه در شأن منافقینی نازل شده است که موضع ثابتی ندارند و چون مردمان ترسویی هستند به خاطر ترس تظاهر به اسلام می‌کنند

و به خاطر ضعف ایمان در شرایط بحرانی و خطرناک به پناهگاه‌های بزرگ و کوچک پناه می‌برند. ب. مَدْخَلًا: اسم مکان است از باب

افتعال. يُفْرِقُونَ: می‌ترسند. يَحْجُونَ: سراسیمه و با سرعت می‌روند همچون اسب تندرو.

\* «الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا» ومحل الكاف رفع تقدیره: "أنتم مثل الذين من قبلكم"، أو نصب تقدیره: "فعلتم

مثل فعل الذين من قبلكم" «فَأَسْمَعْتُمْ بِحَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِحَلَاقِهِمْ وَخُضِمْتُ كَالَّذِي خَاضُوا» أي كالفوج الذي خاضوا، أو كالخوض

الذي خاضوا «أُولَئِكَ حَبِطَتِ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ». ۷۸

۶. چرا مصنف «كَالَّذِي خَاضُوا» را به «الفوج الذي» یا «الخوض الذي» معنی می‌کند؟

برای اینکه الذي موصول مفرد است و صلة آن صیغه جمع است (خاضوا) برای تطابق بین صله و موصول کلمه فوج یا خوض مصدر را در

تقدیر گرفته است تا الذي صفت برای آن واقع شود و فوج مصدر هم، لفظ مفردی است که معنای آن جمع است.

\* «اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ» و «السبعون» جار فی

كلامهم مجرى المثل للتكثير. ۸۳

۷. ا. مصنف جمله «اسْتَغْفِرْ لَهُمْ» را چگونه تفسیر می‌کند؟ ب. عبارت «والسبعون...» را توضیح دهید.

ا. صیغه «استغفر» اگرچه به صورت امر است ولی به معنای خبر می‌باشد و همچنین متضمن معنای جمله شرطیه است. والمعنى: «لن يغفر

الله لهم استغفرت لهم أم لم تستغفر لهم». ب. عدد هفتاد دارای خصوصیتی نیست بلکه بر عدد زیاد (عدد مبالغی) دلالت می‌کند.

﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُّ بِكُمُ الدَّوَائِرَ \* عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

۸. ا. «أعراب» چه کسانی هستند؟ ب. مصنف جمله «يَتَرَبَّصُّ بِكُمُ الدَّوَائِرَ \* عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ» را چگونه تفسیر می‌کند؟

ا. مراد بادیه نشینان هستند نه عربها. ب. يَتَرَبَّصُّ: أى ينتظر، مشتاقانه انتظار می‌کشند وقوع حوادث تلخ را برای شما تا غلبه شما از بین برود

و آنها از پرداخت زکات راحت شوند. عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ: این جمله دعاست و نفرین یعنی حوادث تلخ بر خود آنها باد.

﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾

۹. با توجه به عصمت و عدم صدور گناه از پیامبر (ص)، چگونه می‌توان پذیرش توبه او را از طرف خداوند - که در جمله «لَقَدْ تَابَ» آمده -

توجیه و تفسیر کرد؟ (دو جهت)

۱. به جهت تيمّن و تبرّك، و اینکه خبر قول توبه با نام پیامبر افتتاح شود. ۲. پیامبر اکرم سبب توبه مهاجرین و انصار بود زیرا وجود

حضرت واسطه فیض بود.